

А. Волинська,
ад'юнкт кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ

ДОГОВІР ПРО НАДАННЯ ДЕТЕКТИВНИХ ПОСЛУГ В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ

Одним з інститутів цивільного права є договори з надання послуг. Це надзвичайно важлива група договірних зобов'язань, до яких належать перевезення, транспортне експедирування, доручення, страхування, комісія, туристичне обслуговування, зберігання, інформаційні послуги, управління майном, оплатне надання інших послуг тощо.

Новелою в цивільному законодавстві, порівняно з цивільним законодавством радянської влади, стали спроби деяких науковців здійснити правову регламентацію нового правового інституту – договору про надання детективних послуг. Необхідність включення такого договору до Цивільного кодексу України цілком закономірна, оскільки спрямована не лише на розширення інститутів зобов'язального права, але й становить важливий напрямок реформування приватного права України, надання йому статусу певної довершеності й одночасно впевненості у стабільності в майбутньому.

Проте чинне цивільне законодавство не містить правової моделі для регулювання відносин щодо надання детективних послуг з урахуванням їх відмітних особливостей. У вітчизняній правовій літературі немає ґрунтовних наукових праць з висвітлення особливостей договорів про надання детективних послуг, оскільки на системному рівні проблема ця раніше не досліджувалася. Цивільне право радянських часів через ідеологічні перепони майже не торкалося сфери надання детективних послуг.

Порівняно невелика кількість сучасних публікацій, в яких розглядалися

окремі аспекти досліджуваного договору, не охоплює і не вирішує багатьох теоретичних і практичних проблем, викликаних, у першу чергу, відсутністю однозначного підходу до визначення такого нетипового об'єкта цивільних прав, як детективна послуга. Через це не до кінця з'ясовано низку принципово важливих питань, а зокрема, визначення поняття й ознак договору про надання детективних послуг, його істотних умов та встановлення місця такого договору в системі цивільно-правових зобов'язань.

Такий стан справ не відповідає ролі, яку відіграє фактична, але офіційно не визнана діяльність детективів, що, у свою чергу, не сприяє ні реалізації ними своїх суб'єктивних прав, ні захисту прав та інтересів споживача детективних послуг. Зазначеними обставинами та причинами й обумовлюється актуальність теми дослідження, а також доцільність проведення його в рамках цієї наукової розвідки. Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше аналізуються питання, пов'язані з регулюванням договірних відносин щодо надання детективних послуг і місце даних відносин у цивільному праві України.

Теоретичну та нормативну базу дослідження становлять положення Конституції України, Цивільного кодексу України (далі – ЦК), Проект Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 28.12.2015 р. № 3726 (автори – народні депутати М. Паламарчук, А. Кожемякін, О. Продан, А. Терерук), який був ухвалений Верховною Радою як закон, але знову

повернений їй Президентом України на доопрацювання, а також доктринальні дослідження.

Метою дослідження є визначення поняття договору про надання детективних послуг і його правової природи, а також установлення його місця та ролі в цивільно-договірних відносинах.

Як показує практика, останнім часом зріс попит до детективних послуг. Проте подібна діяльність у приватній сфері розшуку в Україні на законодавчому рівні не врегульована. Норми ЦК України визначають договір з надання послуг і договір доручення як найбільш прийнятні для регулювання відносин «детектив–представник–клієнт».

Відповідно до ст. 901 ЦК України за договором надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором [1]. На основі даного поняття можна було б сформулювати і поняття договору про надання детективних послуг як його особливого виду, за яким одна сторона (детектив) зобов'язується за завданням іншої сторони (клієнта) надати детективні послуги, здійснити певні дії чи певну діяльність, а клієнт зобов'язується прийняти та оплатити ці послуги. Проте таке поняття не повною мірою відображає зміст відносин, що ним визначаються. Необхідно більш детально розкрити юридичні ознаки та істотні умови договору про надання детективних послуг.

За юридичними ознаками такий договір є двостороннім, консенсуальним та відплатним. Особливістю даного договірного зобов'язання є його фідуціарний характер. Ми погоджуємося з В.В. Горовенком, який зазначає, що договір укладається на конфіденційній основі, оскільки в процесі надання детективних послуг детективу може стати відомо про особливості особистого життя клієнта, а відповідно між

ними повинна існувати повна довіра [2, с. 107].

Будь-який договір повинен містити низку істотних умов, тобто таких, без яких договір буде вважатись неукладеним. Серед істотних умов договору про надання детективних послуг, на нашу думку, слід виділити такі, як предмет та ціна.

Оскільки договір про надання детективних послуг є різновидом договору про надання послуг, відповідно, його предметом є дії детектива з надання кваліфікованої спеціальної допомоги, а також інші фактичні дії, які детектив має виконати за дорученням (завданням) клієнта.

Аналіз практичних пропозицій на ринку послуг детективного характеру дозволяє нам виділити найбільш типові з них. Так, приватні детективи пропонують такий перелік заходів у сфері шлюбно-сімейних відносин, як: пошук осіб, на які поширюються аліментні зобов'язання; перевірка якості виконання обов'язків гувернантками, домогосподарками, особами, які здійснюють догляд за дітьми; надання допомоги батькам: спостереження за дитиною, встановлення її кола спілкування, аналіз поведінки підлітка з метою запобігання негативним наслідкам (втеча з дому, вчинення правопорушень, алкоголізм та наркоманія); перевірка достовірності оголошених особою відомостей щодо власного сімейного стану, встановлення біографічних та інших даних, які характеризують особу; перевірка даних, наданих особами, які звернулися в службу знайомств, у тому числі і через інформаційні ресурси в Інтернеті; встановлення та підтвердження факту подружньої зради з наданням фото-, аудіо-, відеозвітів, виявлення контактів особи, виїзд, за необхідності, за місцем її відпочинку або проведення ним заходів особистого характеру.

Не менш широким є перелік заходів у сфері цивільно-правових відносин та у сфері «внутрішньої корпоративної безпеки», більшість з них вказана у

вищезазначеному законопроекті «Про приватну детективну (розшукову) діяльність»: збір інформації про об'єкт зацікавленості: перевірка паспортних, біографічних даних, збір інформації з різних джерел; зовнішнє спостереження (автомобільне або інше); фото-, відеоспостереження; виявлення фактів контрспостереження; перевірка приміщень або (та) автотранспорту на предмет розташування підслуховуючих пристроїв; розшук осіб, визнаних судом безвісно зниклими, боржників, шахраїв, осіб, які з інших причин переходяться від зацікавлених суб'єктів; розшук майна (у тому числі і з метою забезпечення виконання зобов'язань або з метою забезпечення позову); перевірка заявленого алібі або консультації з питань побудови алібі; встановлення інформації про абонента; допомога адвокатам (представникам у судочинстві) з метою збору інформації, перевірки даних; перевірка інформації щодо ділових партнерів, їх ділової репутації, виявлення можливого промислового шпигунства, вжиття конкурентами заходів недобросовісної конкуренції; перевірка кандидатів при прийомі на роботу, визначення їхнього стилю життя, перевірка зв'язків у державних структурах та конкуруючих фірмах, перевірка попередніх місць роботи, причин звільнення, дострокового розірвання контрактів; спостереження за співробітниками з метою запобігання або виявлення фактів шахрайства, викрадення майна, зловживання посадовим становищем, фактів ухилення від дій в інтересах роботодавця; збір інформації щодо певних установ через контрагентів (дилерів, постачальників); вивчення та складання аналітичних документів щодо фізичної особи або установ, підприємств, організацій з офіційних джерел (довідники, альманахи, засоби масової інформації, Інтернет, інші бази даних відкритого доступу); встановлення платоспроможності [3].

Як бачимо, предмет договору повинен включати не лише детективні

послуги як такі, а ще й фактичні дії з представництва інтересів клієнта. У зв'язку з такими особливостями договір про надання детективних послуг повинен містити в собі елементи договору доручення.

Крім предмету, для договору про надання детективних послуг істотною умовою, на нашу думку, є також його ціна. Ціна договору повинна включати приблизну суму витрат на здійснення детективної діяльності та винагороду за надані послуги.

Деякі автори (М. Ковалів, В. Горюченко) до істотних умов також відносять строк виконання замовлення та відповідальність сторін [2, с. 109; 4, с. 8]. Проте, на нашу думку, такі умови, у разі їх відсутності в договорі, не можуть стати підставою визнання договору неукладеним, а отже, не можуть вважатись істотними. У випадках, коли сторони не визначили в договорі строки виконання та відповідальність, то вони повинні керуватися загальними положеннями цивільного законодавства. Істотними такі умови можуть стати лише за умови, що на цьому наполягає хоча б одна зі сторін (ст. 638 ЦК України) [1].

Як бачимо, правова природа договору про надання детективних послуг має досить складний характер, ідеальним варіантом є змішаний договір, який містить ознаки декількох договорів. Для того, щоб дати визначення такому правочину, слід керуватися не тільки положеннями цивільного законодавства, але й ураховувати специфіку допомоги, що надається детективом.

Аналізуючи нетипові договори, до яких належать і змішані договори, в літературі привертається увага до того, що змішаний договір опосередковує два або кілька видів різнорідних відносин і не може бути зведений до відомого типу договору. Правова регламентація існування змішаних договорів міститься у відповідних частинах нормативних актів [5, с. 11].

Узагальнюючи наявний практичний досвід з приводу застосування всіх ци-

вільно-правових договорів, треба зауважити, що більшість із них мають змішаний характер, оскільки укладення відповідного договору щодо виконання одного зобов'язання неодмінно породжує виникнення додаткового зобов'язання. Крім того, в тексті договору може бути закладено лише одну умову, підтекст якої вказує на існування іншого зобов'язання. При цьому сторони можуть і не укладати окремих договорів. З наведеного випливає, що цивільне право України поєднує різноманітні цивільно-правові договори, кожен з яких, безумовно, повинен мати належне правове підґрунтя, як науково-дослідне (теоретичне), так і закріплене на законодавчому рівні.

Отже, договір про надання детективних послуг є різновидом нетипових цивільно-правових правочинів про надання послуг, який, унаслідок диференціації зобов'язань, поєднує в собі риси кількох традиційних груп договорів і перебуває на етапі формування як самостійний договірний тип.

Серед значної кількості зобов'язальних правовідносин договір про надання детективних послуг займає важливе місце в системі договорів про надання правових послуг, що обумовлено тенденціями розвитку ринку зазначених послуг і специфікою елементів даного правочину. За своєю юридичною природою зазначений договір належить до змішаних, оскільки в кожному з них містяться декілька врегульованих законом типових договірних відносин, що породжують різні зобов'язання. Проте основою зазначених договорів є загальні та спеціальні положення норм цивільного права.

Сформулюємо поняття договору про надання детективних послуг як змішаного правочину: це договір, за яким одна сторона (детектив) зобов'язується надати іншій стороні (клієнту) кваліфіковану допомогу з надання детективних послуг та представництва його інтересів, а клієнт зобов'язується прийняти її та оплатити. За юридичними ознаками такий договір є двостороннім,

консенсуальним, відплатним та фідучіарним.

Договір про надання детективних послуг у сучасних умовах привертає до себе максимальну увагу з усіх боків, оскільки саме в умовах ринкових відносин відбувається поширення відповідної інформації щодо його існування. Такий договір можна назвати "новелою, породженою ринком", виникнення якого зумовлене впливом бурхливих економічних перетворень, які мають місце й нині. Даний договір має поєднувати в собі декілька різновидів цивільно-договірних відносин, установлюючи загальні (універсальні) правила застосування для кожного з них.

Ключові слова: договір про надання детективних послуг, детективні послуги, договір доручення, представництво.

Статтю присвячено аналізу особливостей договору про надання детективних послуг, його визначенню, аналізу його правової природи та місця в системі цивільно-правових правочинів. Автор доходить висновку, що договір про надання детективних послуг є змішаним договором, який містить ознаки декількох договорів.

Стаття посвячена аналізу особливостей договору о предоставлении детективных услуг, его определению, анализу его правовой природы и места в системе гражданско-правовых сделок. Автор приходит к выводу, что договор о предоставлении детективных услуг является смешанным договором, который содержит в себе признаки нескольких договоров.

Article dedicated to the analysis features of the contract for the detective services, its determination the legal nature and the place in the civil and legal contracts. The author concludes that the contract for the detective services is a mixed agreement, which contains several signs contracts.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // ВВР. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
2. Горовенко В.В. Гражданско-правовое регулирование частной детективной и охранной деятельности : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / В.В. Горовенко. – М., 2003. – 199 с.
3. Проект Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність від 28.12.2015 р. № 3726 (автори – народні депутати М. Паламарчук, А. Кожемякін, О. Продан, А. Терерук) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=3726&skl=9
4. Ковалев М. Безопасность крупных промышленных предприятий. Опыт работы / М. Ковалев // Секьюрити. – 1996. – № 2. – С. 8.
5. Майданик Р.А. Проблеми довірчих відносин в цивільному праві / Р.А. Майданик; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : ВПЦ «Київський ун-т», 2002. – 502 с.